

Kragerø kommune

Knutehefte for å oppdage og forebygge mobbing i Kragerøbarnehagene

En del av Den sosiale språktråden
«LAG KNUTE PÅ TRÅ'N!»

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

INNHold:

1. Mobbing i barnehagesammenheng	side 1
1.1 Ulike former for mobbing	side 3
1.2 Hvem er utsatt? En mobber må ha noen å mobbe...	side 4
1.3 Mobbing og følelser	side 5
2. Aktive, tydelige, synlige voksne	side 6
2.1 For å oppnå Rammeplanens mål må den voksne være	side 7
2.2 Voksne med fokus på å hindre og oppdage mobbing	side 9
3. Sosial kompetanse og språk som forebyggende tiltak + andre type tiltak	side 11
3.1 Forebyggende tiltak – sosial kompetanse	side 11
3.2 Forebyggende tiltak – språk	side 12
3.3 Forebyggende tiltak – trygghet	side 12
3.4 Forebyggende tiltak – voksenrolla	side 13
4. Organisering som fremmer vennskap og gode relasjoner	side 14
4.1 Barnehagens oppvekstmiljø – sjekklister	side 14
4.2 Min knutepraksis	side 16
5. Rutiner når mobbing oppdages	side 17
5.1 Involverte barn	side 17
5.2 Voksne i barnehagen	side 18
5.3 Foreldre til involverte barn	side 18
5.4 Foreldre til andre barn i barnehagen	side 19
5.5 Andre praktiske tiltak som kan settes inn i perioder	side 19
6. Samarbeid med foreldrene	side 20
6.1 Voksne skaper vennskap	side 20
7. Aktuelle vedlegg	side 21
7.1 Moden voksen	side 21
7.2 Anerkjennende kommunikasjon	side 21
7.3 Voksnes holdninger til enkelt barnet	side 22
7.4 Aktive og tydelige voksne	side 23
7.5 Mobbing i barnehagen?	side 24
8. Litteraturtips	side 27
8.1 For de voksne	side 27
8.2 For barna	side 29

Dette «Knutehfte» inneholder utdypende artikler og fagstopp til enhetens handlingsplan: « HER ER JEG OG DER ER DU – Handlingsplan for å oppdage og hindre mobbing i Kragerøbarnehagene.»

Hftet er bygget opp utfra punktene i handlingsplanen, og er ment som et grunnlag for barnehagenes arbeid med mobbing og utarbeidelse av egne handlingsplaner og rutiner.

I Kragerø barnehagene oppdager og hindrer vi mobbing ved hjelp av:

- ➔ Aktive, tydelige, synlige voksne i lek og aktivitet sammen med barna
- ➔ Sosial kompetanse og språk som forebyggende tiltak
- ➔ Organisering som fremmer vennskap og gode relasjoner
- ➔ Handlingsplaner mot mobbing med utgangspunkt i den «Sosiale tråden»

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

Innledning

For å forebygge mobbing må barnehagene jobbe aktivt for å gi barn et godt omsorg- og læringsmiljø i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar og gi en etisk oppdragelse i samarbeid med foreldrene.

Rammeplanen sier at barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av mobbing, og at barnehagen skal fremme positive handlinger som motvirker mobbing. Personalet i barnehagen skal arbeide for et inkluderende miljø som motvirker mobbing. Videre slår rammeplanen fast at sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utvikling av mobbing.

Det er barnehagens oppgave å starte det forebyggende arbeidet mot mobbing tidlig. Personalet skal ivareta barna, sikre at de blir en del av et inkluderende og trygt fellesskap, og arbeide for at dagens barnehagebarn verken skal oppleve å bli krenket eller kommer til å krenke andre i framtiden.

Utdanningsdirektoratets har publisert veilederen «Barns trivsel – voksnes ansvar». Denne handler mye om arbeidet med å skape et godt psykososialt miljø hvor barna kan utvikle seg i trygge omgivelser med utfordringer tilpasset enkeltbarnet. Sentralt er omtalen av hvordan de voksne støtter barna når de deltar i barnehagehverdagen, bygger relasjoner til hverandre, inngår i samspill, leker og knytter vennskapsbånd.

Oppvekstmiljøet i barnehagen har ved siden av voksenrollen størst betydning i forhold til å forebygge og oppdage at barn blir mobbet i barnehagen. Derfor skal alle barnehagene ha jevnlig fokus på hvorvidt deres barnehage er der de ønsker å være med tanke på oppvekstmiljø og voksenrollen.

Kragerøbarnehagens knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

1. Mobbing i barnehagesammenheng

Den generelle debatten om mobbing i dag handler blant annet om innholdet i mobbebegrepet. For det finnes ikke en klar og felles oppfatning av hva mobbing er. Tvert imot blir begrepet definert svært ulikt. Noen enkeltdeler i definisjonene er det stor enighet om, andre gjør begrepet mindre aktuelt eller uaktuelt i barnehagesammenheng.

«Kanskje ikke så viktig hva vi kaller fenomenet, men mest av alt at vi ser hva som foregår og griper fatt i og stopper negative og uakseptable handlinger før det blir et mønster og systematikk i barns atferd og tenkningen omkring den.»

Mobbing er gjentatt negativ eller ondsinnet atferd fra en eller flere rettet mot et barn som har vansker for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing. Atferden må finne sted 2 eller 3 ganger i måneden eller oftere for å defineres som mobbing. (Udir.no).

Mobbingen kan arte seg som fysisk/psykisk plaging, trakassering, trusler, erting, håning, negativ omtale/tiltale, utestenging og/eller ignorering over tid.

Det er ikke mobbing ved vilkårlig erting, enkeltepisoder med konflikter eller slåssing, enkelttilfeller av utestenging m.m.. Dette er noe som kan forekomme i barns lek og samspill, og er en del av barnas læring av sosiale normer, verdier og moral. Som oftest ordnes dette opp i, etter hvert og uten problemer for noen av partene.

Eksempel: Når et barn sier eller gjør noe og ser at den andre blir lei seg og dermed stopper med det han / hun sier eller gjør, er det ikke mobbing. Det er derimot mobbing om barnet utnytter gråten eller sårbarheten og fortsetter sin adferd. Det et barn kan reagere kraftig på, kan prelle av på et annet. (Senter for Adferdsforskning)

I barnehagen kan mobbing gjøre seg gjeldene i at barn blir stengt ute av leken, ikke blir akseptert, får negative kommentarer, blir dominert, undertrykt, truet, herset med, hånet, krenket, latterliggjort og manipulert.

Kragerøbarnehagens knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

Mobbing forutsetter et ujevnt maktforhold hvor enkeltbarn systematisk plages og fornedres av andre.

Det er viktig å skille mellom konflikter og enkeltilfeller av f.eks. slåssing og utestenging. Dette kan være eksempler på et likeverdig styrkeforhold der to fysisk eller psykisk like sterke personer er involvert i en konflikt. Det å skille mellom mobbing og konflikter er viktig fordi konflikter oftest løses ved å mekle og skape fred mellom partene. **Mobbing må derimot løses ved å vise at handlingen er uakseptabel.**

I en asymmetrisk relasjon kan ikke den voksne mekle mellom de to parter. Den som mobber får fritt spillerom til at fortelle sin versjon av historien, mens den som blir mobbet ofte er kjemperedd for at mobbingen skal fortsette og tør ikke si noen ting.

I barnehagehverdagen vil det iblant oppstå negative enkeltepisoder. Små barn kan både krangle og slåss, og de kan bli lei seg. Å forhindre slike episoder fullt og helt er umulig. Det er vondt for barn å bli ertet, plaget eller utestengt fra lek, og det er nettopp enkeltbarnets opplevelse som er essensiell. De voksne må ta avstand fra de negative handlingene, og samtidig skal de ivareta barna og anerkjenne følelsene de gir uttrykk for. Det er også viktig å arbeide aktivt for at negative hendelser ikke skal utvikle seg, feste seg over tid og bli til gjentatte handlingsmønstre.

- **Mobbing er å slenge dritt for eksempel "din stygging" flere ganger over tid**
- **Barn som kaller hverandre tiss og bæsje mobber ikke hverandre**
- **Barn mobber med blikk, stikkende kommentarer og utestenging helt ned i to-tre årsalderen.**
- **«Barn er ikke bare grusomme, de er presis like djevlelike som resten av menneskeheten»**

Mobbing forutsetter ujevnt styrkeforhold

1.1 Ulike former for mobbing

- Fysisk mobbing:

Denne mobbingen er oftest lettest å oppdage. Man kan se tegn som istykkerrevne klær og blåmerker. Denne formen for mobbing er vanligst blant de yngste barna (barnehagen/ barneskolen), og utøves først og fremst av gutter. Man kan angripe et annet barn på ulike måter ved å slå, dytte, sparke, klype osv. Ofte skjer den fysiske mobbingen på den måten at den som utfører den "tilfeldigvis" kommer borti offeret.

- Psykisk mobbing:

Den vanligste formen for mobbing er den stille mobbingen. Ofte er det også denne type mobbing som er vanskeligst å oppdage fordi den skjer i det skjulte. Men denne type mobbing kan også skje åpent med for eksempel oppgitt sukking, hvissing, grimaser, ekskludering, taushet eller at man blir betraktet som luft.

- Verbal mobbing:

Denne type mobbing kan være lettere å oppdage enn den psykiske, men ikke alltid. Ekle ting kan sies i det stille, og gjerne bak de voksnes rygg. Jenter kan ofte bruke denne formen for mobbing. De hvisker om vedkommende, sprer rykter og får andre med på sitt parti. Verbal mobbing innebærer å si ekle og ubehagelige ting, true og håne.

- **Vær obs på utestengning av barn:**

«5 års alderen er sårbar i forhold til utvikling av selvbilde. Det å bli stengt ute skaper sår og tanker om at jeg ikke kan få venner. Fører til at barnet lukker seg inne og sender signaler om at det ikke er tilgjengelig. De andre ser bare disse signalene og tar derfor heller ikke initiativ til lek.

Det å stenge noen ute gir en sterk belønning i form av et indre samhold i «gjengen».

Det er like høye tall på utestengning blant 5 åringer som blant skolebarn, men det er mye lettere å avlære 5 åringer og lære dem inkludering.» Pål Roland, Adferdsenteret

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

1.2 Hvem er utsatt? En mobber må ha noen å mobbe...

Sett utfra Kari Killèns tilknytningsforskning kan mobberen og mobbeofferet forstås utfra barnets tilknytning:

*Barn med trygg tilknytning:

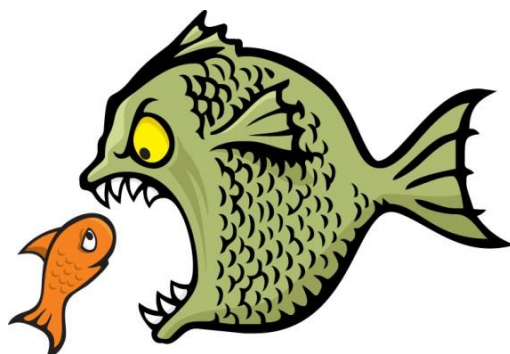
"Søker nærhet når det føler seg truet, men går så tilbake til sin utforskning av miljøet. Barn som blir vurdert som trygt tilknyttede, er mer kompetente i samvær med jevnaldrende, mer positive, mer empatiske og har lettere for å utvikle vennskap. Barn som har en utviklingshistorie med trygg tilknytning, verken mobber eller blir mobbet."

*Barn med utrygg tilknytning:

"Viser liten grad av bekymring ved atskillelse og forholder seg nøytralt eller overser mor når hun kommer tilbake.

Barn med utrygg/unngående tilknytning blir, med stor sannsynlighet, det barnet som senere mobber eller plager andre."

- Mobberens natur kan være:
 - relativt selvsikker og pågående, ofte populære, liten aggresjonshemming, bra fysikk, sosial usikkerhet, leker med yngre barn, snakker seg ut av vanskelige situasjoner
- Mobbeadferd:
 - Dominerer, stenger andre utvalgte ute i leken, kommer ofte med negative kommentarer, håner, truer og herser med, undertrykker, latterliggjør, krenker og manipulerer.

En mobber må ha noen å mobbe

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

- Barn med utrygg/ambivalent tilknytning:

“Søker intens nærhet og de kan intenst skyve tilknytningspersonen vekk. Barn med utrygg/ambivalent tilknytning blir oftere enn andre mobbeofre.”

Mobbeofferets natur kan være:

- det svakeste ledd, blir ikke beskyttet, overses, blir ikke valgt, ser på seg selv som mindreverdige, han/hun er så rar, gråter for ingenting, blir etter hvert en del av den kollektive illusjon

Det passive eller underdanige mobbeofferet kan være:

- stille, forsiktig, usikker og følsom, liten selvtillit, tar lett til tårene og liker ikke konflikter, prøver å skjule spor av mobbing og forteller ikke om den, opplevelse av skam

Det provoserende mobbeofferet kan være:

- urolig og rastløs, umoden og klossete, har atferd som kan provosere, kan selv mobbe svakere barn

Tall fra Foreldre & Barns mobbeundersøkelse 2012:

-Én av tre foreldre mener at manglende evner hos et barn kan være mobbeårsak.

-Nesten like mange antar at barn blir mobbet fordi de er innesluttet og usikre, eller på grunn av utseendet.

-Omtrent halvparten tror barn blir mobbet fordi de er bråkete.

1.3 Mobbing og følelser

I alle mobbesituasjoner utløses en rekke følelser i enkeltindividet. Det er følelser som:

- bor i kroppen
- har ingen kalender
- har ingen direkte forbindelser til fornuft, jo yngre barnet er, jo mindre erfaring med å finne strategier for å ta i bruk fornuft
- er individets egen eiendom

Eneste måten å "helbrede" følelser på er å få delt dem med noen som lytter, forstår og respekterer.

2. Aktive, tydelige, synlige voksne i lek og aktivitet sammen med barna

Rammeplanen sier:

«Barnehagen skal bidra til at barn utvikler trygghet på og stolthet over egen tilhørighet og respekt for andres kulturelle verdier og ytringer. Barn blir utfordret gjennom samhandling til å kunne mestre balansen mellom selvhevdelse og å se andres behov. Sosial kompetanse er vesentlig for å mot-virke utvikling av problematferd som diskriminering og mobbing. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging på dette området.

For å kunne gi barnet gode og nødvendige kunnskaper og ferdigheter i sosial kompetanse, er barnehagen avhengig av å ha modne, kompetente voksne. Det vil si voksne som er trygge på seg selv, bevisste på sine egne kvaliteter, og som selv er sosial kompetente. Et barn som har problemer i relasjoner til andre mennesker, kan aldri gis ansvar for dette selv. Det er de voksne rundt barnet som ikke makter å gi barnet god nok oppfølging og veiledning i forhold til barnets kompetanse. Dette betyr at voksne som arbeider med barn, i tillegg til modenhet, må ha gode kunnskaper om barns utvikling og hva en selv må gjøre for å hjelpe og støtte barna underveis i den utviklingen.»

«Personalet har som rollemodeller et særlig ansvar for at barnehagens verdigrunnlag etterleves i praksis. Refleksjoner over egne verdier og handlinger bør inngå i personalets pedagogiske drøftinger. Barnehagen må systematisk vurdere om egen praksis og barnehagens kultur bidrar til å fremme verdiene som skal ligge til grunn for barnehagens virksomhet.»

Null toleranse mot mobbing

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

2.1 For å oppnå Rammeplanens mål må den voksne være:

En **MODEN** voksen rollemodell som:

- tar personlig ansvar
- er trygg på seg selv, og bevisst sine egne kvaliteter
- har evne til å kanalisere og kontrollere egne følelser
- er bevisst og kan forholde seg til egen og andres sosiale arv
- villig til å motta veiledning og evner å endre praksis

En **TYDELIG** voksen rollemodell som:

- bruker JEG- budskap
- er bevisst sitt ansiktsuttrykk, tonefall, stemmebruk og kroppsholdning
- gir personlige tilbakemeldinger
- er konsekvent og forutsigbar

En **BEVISST** voksen rollemodell som:

- har kunnskap, innsikt og refleksjon nok til å følge opp de barna som trenger "det lille ekstra"
- legger til rette for mestrings- opplevelser for hvert enkelt barn
- har evnen til å lytte
- reflekterer over egen praksis og på hvordan egne valg påvirker arbeidet med barna
- velger å innta en positiv innstilling

En **AKTIV OBSERVERENDE** voksen rollemodell som:

- benytter systematisk observasjon
- er bevisst enkelt barn, foreldre og personalets forutsetninger, ønsker og behov
- fremhever hvert enkelt barns sterke sider

En **KUNNSKAPSRIK** voksen rollemodell som:

- kjenner til hva som forventes av barn på ulike alderstrinn • vet at barns reaksjoner og sosiale ferdigheter alltid er kompetente og meningsfulle ut fra barnets synsvinkel
- vet å skille mellom selvfølelse og selvtillitt

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

En voksen rollemodell som er **VILLIG TIL SAMHANDLING:**

- er samarbeidsvillig
- har evnen til å omgå andre mennesker og bidrar til trivsel
- undrer seg sammen med barnet
- har humor og viser glede
- slipper andre til

En **OMSORGSFULL** voksen rollemodell som:

- handler omsorgsfullt ovenfor alle barn en er betrodd
- viser omsorg overfor familier og medarbeidere

En **FORSTÅELSEFULL** voksen rollemodell som:

- forlenger og forsterker barnets ytringer
- er ydmyk i forhold til hvordan familier velger å leve sine liv

En **RETTFERDIG** voksen rollemodell som:

- behandler hvert enkelt barn individuelt ut fra behov og ståsted

En **ANERKJENNENDE** voksen rollemodell som:

- ser, bekrefter og ivaretar barnas behov
- er klar over og aksepterer at alle har rett til sin egen oppfatning
- gir barn rett til medbestemmelse
- ser det unike i hvert enkelt barn og løfter det frem
- veileder i stedet for å kritisere
- setter grenser

DET DU TROR OM MEG
SLIK DU ER MOT MEG
HVORDAN DU SER PÅ MEG
HVA DU GJØR MOT MEG
SLIK BLIR JEG!

2.2 Voksne med fokus på å hindre og oppdage mobbing

Observasjon som virkemiddel for å oppdage mobbing er nødvendig. Det trenger ikke være noen sikre og klare tegn på at mobbing foregår derfor må de voksne i barnehagen ha en observerende væremåte ved å være aktivt tilstede med alle sanser, legge merke til de små ting og være der barnet er!

- ✘ observasjon/deltakelse av barnas samspill
- ✘ Aktive og engasjerte voksne på uteområdet
- ✘ Tilbakemelding fra andre barn
- ✘ Se endring i barnas adferd -> innesluttet, slitent, trett, sint, aggressiv, rastløs, urolig, problemer med spising og soving, gråter mer enn før, søker lite kontakt med andre barn, nekter å fortelle hva som er galt, plager yngre barn eller søsken, mister selvtillit
- ✘ Sosiogram
- ✘ Barnesamtaler i hverdagen
- ✘ Endring av barnets atferd
- ✘ Fokus på barnehagens oppvekstmiljø
- ✘ Kreve blikk-kontakt i samtaler med barna
- ✘ Sette tydelige og forståelige grenser
- ✘ Gi ros til barna og de voksne når de gjør noe bra mot andre
- ✘ Være observant i forhold til barns inkludering
- ✘ Drøfte hva som er naturlig atferd og som kan forventes på ulike alderstrinn
- ✘ Vær oppmerksom på nyere forskning om barns aggresjon
- ✘ Bli bevisst egne holdninger til mobbing og tendenser til mobbing
- ✘ Drøfte i fellesskap hvordan negative handlinger blant barn skal håndteres
- ✘ Voksnes tilstedeværelse
 - Sikre at alle voksne til enhver tid har oversikt over alle områder der barn oppholder seg - Dette gjelder særlig uteområdene. Barnehagen bør utarbeide en plan som sikrer dette.

✘ Holdninger hos voksne

- Å forebygge mobbing handler mye om voksnes holdninger. Ta en grunnsynsdiskusjon i personalgruppa og se på egen praksis! Hva er akseptabel/uakseptabel atferd? Hva er gode metoder for å fremme et godt miljø i barnegruppa? Hva fremmer og hemmer utvikling av sosial kompetanse? Osv.

✘ Den autoritative voksenrollen

- ... det vil si en varm, grensesettende og klar voksen. En voksen som både er opptatt av en viss kontroll og som har gode relasjoner med barna

«Voksne kan ha en negativ innvirkning på selvfølelsen til barn. Hvis man stadig får høre «du slår alltid» eller «du tisser alltid i buksa», oppfatter barnet dette veldig fort.»

Sosial kompetanse hos barn handler mest om å oppdra seg selv som voksen.

Aktive, tydelige, synlige voksne

3. Sosial kompetanse og språk som forebyggende tiltak + andre type tiltak

Forebyggende tiltak har som mål:

- Å styrke barnas selvhevdelse
- Å utvikle barnas evne til å vise empati og sette seg inn i andre barns situasjon.
- Skape respekt og trygghet
- Styrke barnas generelle sosiale kompetanse i samspill med andre barn

3.1 Forebyggende tiltak – sosial kompetanse

- ➔ Sette fokus på utvikling av basiskompetanse hos barn.
- ➔ Empati
 - Ha et bevisst forhold til empati i hverdagen. Ha tanker rundt hvordan dette praktiseres av barn og voksne i barnehagen.
 - Lær barn til å reagere når andre blir plaget.
- ➔ Respekt, toleranse, ulikhet
 - snakke om og akseptere at det er greit at alle ikke er helt like – det skal være lov å skille seg ut
 - Barn må lære å være inkluderende; det kommer ikke av seg selv
- ➔ Konfliktløsning
 - Lære barna enkel konfliktløsning gjennom å være gode rollemodeller. Ikke være opptatt av å fordele skyld, men av å finne en løsning.
 - Voksne må gi barn noen handlingsalternativer når de ikke finner dem sjølhvordan skal de ellers lære og erfare hva som er lurt å gjøre og oppføre seg???
 - Nulltoleranse på uakseptabel adferd - klart og entydig uttalt

→ Selvfølelse/mestring

- Gjøre hvert barn sterkt gjennom mestring og relasjon. Jobbe med egenverdet uavhengig hva barnet kan. Hvert barn er unikt!
- Bruk av litteratur og drama/teater for å:
 - kjenne seg igjen i mobbesituasjonene
 - få satt i gang egen tankevirksomhet rundt mobbing
 - bearbeide disse tankene og følelsene gjennom dramatisk lek, tegninger osv.
 - identifisere seg med positive rollefigurer

→ Gi barna mulighet til samtaler om trivsel i hverdagen

→ Observasjon av barnas samspill

→ Lage sosiale regler med positive fortegn, sammen med barna

3.2 Forebyggende tiltak – språk

Å ha ord, begreper og forståelse for hva andre sier er grunnleggende for å bli en god leker. Det er også nødvendig for at du skal kunne si ifra når noen går deg for nær, eller gjør noe du ikke liker.

→ Alle tiltak som fremmer språk og begrep

3.3 Forebyggende tiltak – trygghet

→ Primærkontakt

- Alle barn bør ha primærkontakt i barnehagen. Ved at en voksen har et spesielt ansvar i forhold til en gruppe barn, sikrer man at enkeltbarnet blir sett i hverdagen. Ta opp til diskusjon hva det skal bety å være primærkontakt, og på hvilken måte en primærkontakt bør jobbe i forhold til forebygging av mobbing.

→ Observasjoner/barneintervjuer/foreldresamtaler

- Dette vil være metoder som kan brukes i forhold til å finne ut om barnet trives og har det bra i barnehagen? Er det forhold som gjør at barnet ikke trives? Andre ting som forteller oss at vi må jobbe spesielt i forhold til dette barnet?

→ De viktige relasjonene

- Trygge, gode relasjoner er en forutsetning for læring og utvikling

- En god relasjon til en voksen kan til en viss grad kompensere for vanskelige eller sviktende relasjoner i tilknytningsfasen

3.4 Forebyggende tiltak - voksenrolla

- ➔ «Banking time» for utestengte barn, stille barn, barn uten venner
 - For å nå inn til et barn som strever med sterke følelser, trenger vi å ha et godt forhold til dem. Vi må ha noe i "banken", klart til bruk for dårlige tider. Det vi kan ha i banken er gode og relasjonsbyggende aktiviteter. Banking-time er en investering i barna, men den er vel så viktig for oss voksne. Har vi noe i "banken" med det enkelte barn, har vi større gjennomslagskraft når vi står i vanskelige situasjoner med barn. Barn hører mer på voksne de har et forhold til og liker, enn voksne som de ikke har en god relasjon til, det viser forskning.
 - Banking-time behøver nødvendigvis ikke å være et nøye planlagt og omfattende prosjekt. Det kan være en koselig prat, et klapp på skuldra, det varme smilet, at du virkelig lytter til det barnet sier, egentlig alt det som viser at du bryr deg. Likevel trenger vi overfor noen barn å gjøre litt mer ut av det. Kanskje er det en tur i skogen, at de får være med å lage mat, spille et spill, eller at de får gjøre en formingsaktivitet med en voksen. Kun fantasien setter grenser. Målet med aktiviteten er den gode positive opplevelsen som bygger opp den relasjonen barnet har til den voksne.
- ➔ se flere tiltak under punkt 2.2

Det skal være lov å skille seg ut

4. Organisering som fremmer vennskap og gode relasjoner

I barnehagen skal store deler av dagen være avsatt til lek og uformelt samvær. Det skal være mulig å leke en lek lenge uten å bli avbrutt av ting som skal skje. Leken er små barn viktigste læringsarena, derfor må dagen organiseres på en måte som legger til rette for lek. Gjennom leken dannes og trenes det på vennskap. Alle barn bør få oppleve vennskap. De voksne må ha rutiner som gjør at de legger merke til om noen ikke har noen å leke med.

4.1 Barnehagens oppvekstmiljø - sjekklister

Sjekklistene er henta fra heftet: «Mobbing i barnehagen – et hefte for deg som jobber i barnehagen».

I Kragerøbarnehagene skal Sjekkliste 1 og 2 jevnlig være et diskusjonsgrunnlag i personalgruppen, på avdelingsmøter, personalmøter m.m.

Sjekkliste 1 - Barnehagens oppvekstmiljø				
Miljøet i barnehagen				
Spørsmål:	JA- alltid	JA – oftest	NEI - sjelden	NEI - aldri
Er miljøet i vår barnehage preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Er samspillet barna imellom preget av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?				
Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede?				

Sjekkliste 2 - Barnehagens oppvekstmiljø

Voksnes forhold til barna

Spørsmål:	JA- alltid	JA - oftest	NEI - sjelden	NEI - aldri
Er voksne i vår barnehage anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?				
Bli alle barna lagt merke til i like stor grad, uavhengig av type personlighet? (innad /utadvendt)				
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?				
Får noen barn stadig negativ oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?				
Kan en se at det har blitt et "mønster" i at vi voksne har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppa?				
Er det noen barn i gruppa som vi voksne tar mer kontakt med – og finner på flere aktiviteter med enn andre barn?				
Klarer vi å involvere alle barna i fellesskapet - f.eks. praten rundt bordet ved måltider?				
Har vi voksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppa enn andre, når det gjelder å følge dem opp / hjelpe dem?				
Bli noen barn raskere avbrutt / avvist av oss voksne enn andre når de tar kontakt med oss?				
Er alle voksne bevisst på at barn ikke alltid klarer å skille spøk / ironi? (Være forsiktig med bruk av ironi i f.t. barn som ikke forstår dette)				

Sjekkliste; min knutepraksis

	Gjør ofte	Gjør sjelden	Gjøre mer av	Egne tiltak	En måned seinere: hvordan har jeg utviklet meg
Sjekkliste 1; miljøet i barnehagen					
Jeg bidrar til at miljøet i vår barnehage er preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt					
Jeg bidrar til at miljøet i vår barnehage er preget av likeverdighet og vekslning av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får					
Jeg bidrar til en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede					
Sjekkliste 2; voksnes forhold til barna					
Er jeg anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?					
Legger jeg merke til alle barna i like stor grad, uavhengig av type personlighet?					
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra meg – mer enn andre barn?					
Får noen barn stadig negativ oppmerksomhet fra meg – mer enn andre barn?					
Kan en se at det har blitt et "mønster" i at jeg har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppa?					
Er det noen barn i gruppa som jeg tar mer kontakt med – og finner på flere aktiviteter med enn andre barn?					
Klarer jeg å involvere alle barna i fellesskapet - f.eks. praten rundt bordet ved måltider?					
Har jeg større tålmodighet med enkelte barn i gruppa enn andre, når det gjelder å følge dem opp / hjelpe dem?					
Blir noen barn raskere avbrutt / avvist av meg enn andre når de tar kontakt med meg?					
Er jeg bevisst på at barn ikke alltid klarer å skille spøk / ironi? (Være forsiktig med bruk av ironi i f.t. barn som ikke forstår dette)					

5. Rutiner når mobbing oppdages

Det er alltid de voksnes ansvar å avdekke og forebygge mobbing. Det er når de voksne, barnehageansatte og foreldre, er sammen med barna at de oppdager hva som foregår mellom barna. Dan Olweus (psykolog og professor) kommer med følgende råd når de voksne oppdager mobbing og trakassering mellom barn:

Inngripen:

Ingen voksne skal gå forbi barn som plager hverandre, da tror den som blir plaget eller mobbet at du aksepterer denne type atferd.

-> Ikke spør hva som har skjedd, men sett konkrete ord på det du faktisk har sett.

→ Si til barna at dette ikke er akseptabelt: snakk direkte til barna og møt blikkene deres. Ikke vær emosjonell, men nøytral i ditt budskap. Vær tydelig!

→ Vær en voksen som barna vet at bryr seg. Den som blir plaget eller mobbet og den som plager eller mobber, trenger en sterk og tydelig voksen som både støtter og sier i fra.

5.1 Involverte barn:

- Reformuler hendelsen og sett ord på at dette er helt uakseptabelt.
 - Hvis voksne ikke reagerer, legaliserer vi mobbing
- Bekreft barnet positivt når det sier fra om at andre eller det selv blir plaget.
- Styrk det barnet er og ta avstand fra det det gjør jmf. anerkjennende kommunikasjon
- Barnets oppmerksomhet rettes mot hvordan den andre har det. Den voksne forklarer, dersom det ikke er tydelig for barnet.
- Den voksne understreker at det er det barnet har gjort, som er grunnen til at den andre er lei seg
- Man skal i tillegg forvente at barnet snur den negative handlingen, for eksempel ved å gå tilbake til den andre og utføre en positiv handling.

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

- ➔ Ved bruk av dette siste punktet får man snudd den voksnes oppmerksomhet mot formidling av pro-sosial adferd og lekeferdigheter, og barnet lærer nye handlinger innenfor disse områdene.

Ikke slå tilbake

«Hva gjør du når et forsiktig barn, som har lett for å bli krenket av andre, for én gangs skyld tar igjen? Skal du late som ingenting?

- Nei, mener styrer i barnehagen.
- Det ville være helt feil om noen barn skal få slå og noen ikke. Ethvert barn som gjør noe vi anser for å være uakseptabelt, vil få en korreksjon.

I barnehagen oppfordres forsiktige barn til å markere at de misliker det som plageåndene gjør – ved å si stopp eller holde en arm som er i ferd med å slå.

- Da er det selvsagt viktig at voksne gir dem støtte, påpeker hun.»
- Barn som slår får fort mye kjeft og negativ oppmerksomhet. Da er det viktig å opprette et tillitsforhold og se etter det som er positivt med dette barnet. Det holder ikke bare å si: «Du skal ikke slå». Man må vise at det er handlingen og ikke selve barnet det er noe galt med.
- Da sier jeg noe i retning av. «Jeg bryr meg om deg. Det er lov å være sint, men det er ikke noe gøy for de andre når du slår. Neste gang du blir sint, så går vi og lager et papirfly. Etterpå kan du få rive i stykker papirflyet og kaste det i søpla hvis du fortsatt er sint», sier hun.
- Tålmodighet er essensielt, og å være tett på situasjonene. Det hjelper ikke å straffe barna. Vi må bygge relasjoner basert på tillit, ikke på frykt for straff.»

5.2 Voksne i barnehagen:

- informerer/drøfter enkeltepisodes i barnehagens ulike møter
- nærmeste leder veileder den/de voksne som er direkte involvert
- evaluerer situasjonen

5.3 Foreldre til involverte barn:

- Separate samtaler med foreldre til involverte barn hvor personalet:
 - o forklarer grunnen til møtet
 - o spør om hvordan foreldrene oppfatter den aktuelle situasjonen, og finner ut hvor mye foreldrene vet
 - o markerer at barnehagen og foreldrene har et felles ansvar avklarer hva som skal gjøres videre
 - o skriver referat og en tiltaksplan
 - o avtaler eventuelt nytt møtetidspunkt
 - o tar kontakt med PPT ved behov for ekstra hjelp og støtte

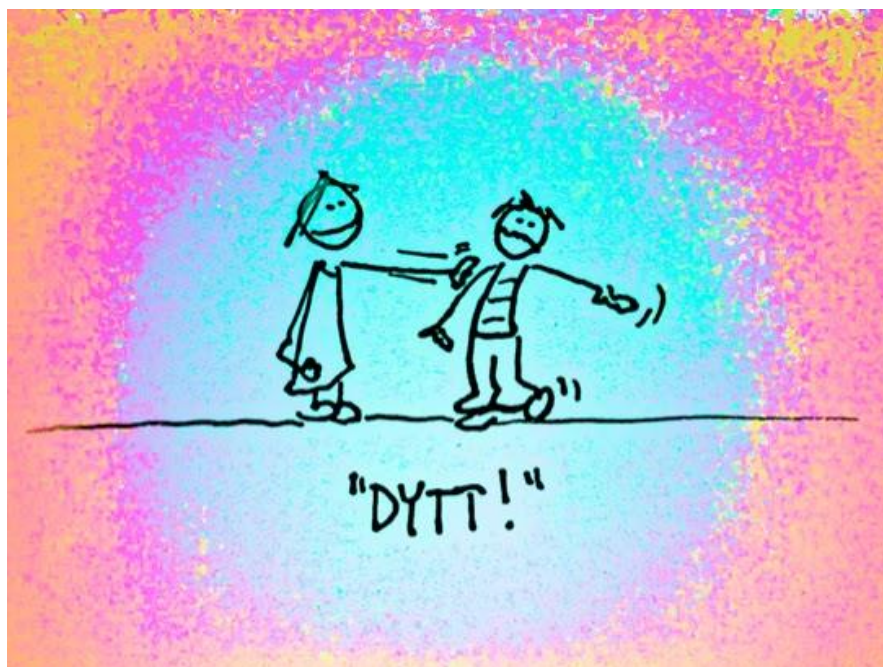
Kragerøbarnehagens knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

5.4 Foreldre til andre barn i barnehagen:

- informasjon om at det har vært episoder med mobbing: IKKE NEVN NAVN
- tema på foreldremøte

5.5 Andre praktiske tiltak som kan settes inn i perioder:

- Mindre frilek og mer tilrettelagte aktiviteter.
- Ingen lukte dører uten voksne i rommet.
- Fjerning av dører.
- Personale i alle rom.
- Ingen vandring mellom avdelingene.
- Omplussing av personale.
- Flytting/bytting av barn på avdelingene.
- Observatør fra en annen avdeling/barnehage
- Ingen barn ute før flere voksne er ute – aldri alene.
- Mer struktur og faste rammer gjennom dagen/uka/måneden.
- Mer synlige og tilgjengelige voksne på utelekeplassen – bruk refleksvest!

Ikke gå forbi barn som plager hverandre

6. Samarbeid med foreldrene:

Arbeidet mot mobbing kan ikke skje isolert i barnehagen, også foreldrene må tas med og medvirke i dette arbeidet. For å få slutt på plaging og mobbing mellom barn, må foreldrene og barnehagen spille på lag.

"Det skal en hel landsby til for å oppdra et barn!"

Foreldre har et personlig ansvar for sine barns adferd og trivsel, og de er medansvarlige for hvordan barna oppfører seg i barnehagen.

Rammeplanen sier:

"Det er foreldrene som har ansvaret for barnets oppdragelse. Barnehagen representerer et kompletterende miljø i forhold til hjemmet. Barnehagen må vise respekt for ulike familieformer".

"To begrep i loven, forståelse og samarbeid, dekker ulike sider ved kontakten mellom barnehagene og foreldrene. Med forståelse medes gjensidig respekt og anerkjennelse for hverandres ansvar og oppgaver i forhold til barnet. Med samarbeid menes regelmessig kontakt der informasjon og begrunnelser utveksles."

Jesper Juul sier at hvis du ønsker å vite noe om hva slags person ditt barn blir som voksen, kan du ta en god titt på deg selv. I dette ligger det at de holdninger og verdier foreldre har bevisst eller ubevisst, og den atferd vi møter omverdenen vår med, "adopterer" av våre barn.

6.1 Voksne skaper vennskap

Barnehagen bør i samarbeid med SU arrangere foreldresammenkomst med tema mobbing. Spørrestillinger kan være:

- o Hvordan ville du likt at ditt barn er det eneste som ikke blir bedt i bursdag - aldri?
- o Hvordan ville du likt at ditt barn overses/omtales negativt av andres foreldre?
- o Hvordan ville du likt at ditt barn diskuteres rundt andres middagsbord?
- o Hvordan ville du likt at ditt barn blir kommentert negativt i garderoben mens det hører på?
- o Hvordan ville du likt at ditt barn blir "syndebukk" selv om det ikke er tilstede?
- o Hvordan ville du likt at ditt barn aldri blir bedt med andre hjem?

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

7. Aktuelle vedlegg

7.1 Moden voksen

Ralph Stenbäcker er en svensk psykolog som har brukt Sigmund Freuds teori om identitetsutvikling som sin basis. Stenbäcker sier at en "moden voksen" må ha en balansert oppfatning av sitt eget jeg. Dette jeg`et skal hindre at det impulsive i vår væremåte tar overhånd samtidig som at en overdrevet samvittighet ikke skal hemme livsutfoldelsen.

Vi vil bruke begrepet modenhet som en teoretisk ramme rundt voksenrollen i barnehagen og som det viktigste redskapet for å utvikle barns sosiale kompetanse og for forebygging av mobbing.

- En moden voksen må være trygg på seg selv og bevisst sine egne kvaliteter - både personlig og profesjonelt.
- En moden voksen må ha evne til å kontrollere og kanalisere egne følelser. Slik vil personalet bli gode modeller overfor barn og kollegaer.
- En moden voksen har evne til å bedømme seg selv og andre på en realistisk måte og evner å skille fantasi og virkelighet.
- En moden voksen kan iaktta seg selv med andres øyne og har i tillegg evne til å bibeholde sitt eget jeg i varierende situasjoner.
- En moden voksen bruker ikke bare anerkjennende kommunikasjon som metode, men er anerkjennende i sin væremåte. Det vil i praksis si at de voksne i barnehagen må ha evne til å lytte, være tydelig og forutsigbare. God innlevelsessevne, (empati) ansvarsbevissthet og forståelse som sammen med samhandlings- og samarbeidsevne sikrer at personalet hele tiden er i utvikling. Dette sammen med omsorg og ydmykhet sikrer kvalitet i det tilbudet som gis.

7.2 Anerkjennende kommunikasjon.

Berit Bae bruker teorien til Løvlie Schibbye for å analysere om barns tanker, opplevelse og følelser blir ivaretatt av voksne. Berit Bae sier at barns opplevelse ligger i det nonverbale; ansiktsuttrykk, stemme, tonefall og kroppsholdning. Når barn ikke møtes på sin opplevelse, faller kroppen sammen, barnet mister sin iver og forventning, blir flau og brydd. Anerkjennende kommunikasjon skjer via voksnes væremåte. I det daglige arbeidet med barna er følgende viktig:

- Fange inn hva som skjer – mens det skjer. I barnehagene foregår det ulike aktiviteter gjennom hele barnehagedagen. Aktiviteter som dagsrytmen og smågrupper, er voksenstyrte. I frilek pulserer det på mange arenaer samtidig. Noen barn trenger mer voksenbistand til å kunne fungere godt, mens andre klarer seg med noen sekunders blikk-kontakt. Det er viktig at personalet utnytter disse situasjonene og forsterker der det er mest nødvendig til enhver tid. Berit Bae sier at dette ikke er jobb for "sløve typer". Her gjelder det å henge med. Hun mener videre at det er i samspillet med barn at kvaliteten i barnehagearbeidet ligger.
- Skifte oppmerksomhet raskt. Dette handler om å være sammen med barna på deres premisser Dette handler om å:

Kragerøbarnehagens knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

Være tilstede med alle sanser ved å se, observere, lytte til samtidig som det trøstes, oppmuntres og tydelighet ved uakseptabel adferd. Det indre livet i barnehagen er logisk bygget opp på barnas behov og trivsel gjennom hverdagen. Vår påstand er at ansatte må ha en stor grad av modenhet i sin personlighet for å møte barn på en anerkjennende måte!

Anerkjennende kommunikasjon i praksis

En bevisst, kompetent barnehagearbeider er tydelig i sin måte å kommunisere på og bruker «jeg-budskap.»

En moden voksen er tålmodig i den forstand at barns ulike behov til ulike tider ivaretas. Rettferdighet fra voksne betyr ikke det samme som at alle barn håndteres likt bestandig.

Anerkjennelse betyr å gi aksept til andres oppfatninger enten det gjelder barn eller voksne; selv om en er uenig. Alle mennesker har rett til sin egen oppfatning.

Observasjon og refleksjon sikrer at personalet til tider må endre praksis. Gode gjennomtenkte rutiner i hverdagen og enkelte nødvendige endringer, er med på hindre impulsstyring som kan skape uforutsigbarhet og dermed utrygghet for barn.

I hverdagen vil en anerkjennende holdning overfor barna komme tydeligst fram ved at de voksne er konsekvente og at de står for det de sier.

Tilværelsen gjøres forutsigbar og oversiktlig for barna når de gis de reelle valg alt etter alder og modning. Jo yngre de er, jo færre muligheter får de.

7.3 Voksnes holdninger til enkelt barnet

Det er veldig viktig hvordan den voksne forholder seg til enkeltbarn. I personalets møte med barn gis muligheten til å oppdage og hindre mobbing – både fra den voksne og barnets side.

Kari Pape sier noe om at "barns møte med barnehagen henger ofte sammen med deres evne til å omgås andre mennesker. Noen barn tar barnehagen med storm, de griper deg på en slik måte at du bærer dem med deg resten av livet. Andre barn kan være en høststorm; de spiser deg med hud og hår, og du bærer dem med deg resten av livet. Så har vi de barna som kommer inn i barnehagen uten at vi merker det. De er nærmest usynlige." (Folkmann 1999)

Den sosiale arven overføres fra generasjon til generasjon. I barnehagen har vi en mulighet å bryte dette mønsteret. Det krever kunnskap, innsikt og refleksjon fra den voksnes side for å klare å følge opp de barna som trenger "det lille ekstra". Det er helt grunnleggende viktig at vi kan gi barn en følelse av å være en som andre vil ha. Dette kan være vanskelig å ta i mot for et barn som ikke er vant til å være ønsket eller elsket.

Fordi barn i utgangspunktet er ulike, blir omsorgspersonene tvunget til å behandle dem ulikt. Barnet er med andre ord med på å bestemme hva slags relasjoner de mottar fra omgivelsene. De er med andre ord indirekte med å påvirke sin egen utvikling fra første levedag. (Smith, Ulvund ibid, s13)

Kari Pape skriver om at dersom vi skal klare å skape positive holdninger hos barn, må vi vite at vi selv har disse holdningene. Vi må jobbe med de voksnes

Kragerøbarnehagens knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

væremåte og holdninger for så å se resultater hos barna. Det er helt nødvendig å kartlegge forutsetninger, ønskene og behovene til enkeltbarn, foreldre og personalet samt holde denne kunnskapen oppdatert. Hun trekker også frem det at det er viktig å se barnet slik det er og ikke slik vi forventer det skal være utfra alder. Alder er ikke avgjørende for hvem de er og hvilke behov de har.

Hva kan vi gjøre i barnehagen for å løfte fram hvert enkelt barn og for å sikre oss at alle barn i barnehagen får like god omsorg? Når vi får inn nye barn, trenger vi to viktige opplysninger for å gjøre en god jobb; Hva er det ved dette barnet som gjør at jeg liker det? Hva er det dette barnet kan? Etter en stund kan vi legge til; hva er det som gjør at jeg er så glad i dette barnet?

For å gi god omsorg og kjærlighet til et barn er vi avhengige av å ha de gode følelsene for barnet. Let etter det positive, grav det frem og SKRIV DET NED. Gode mestringsopplevelser fremmer barns selvtillit, og det er derfor svært viktig at de voksne legger til rette for slike opplevelser.

Brodin og Hylander 1999; jo mer selskap, oppmuntring og veiledning barnet får i sitt strev, desto mer utvikles selvtilliten og tillitten til egne evner. Det at noen ser hva jeg kan, at de deler min glede over å kunne, styrker min egen opplevelse over å være "en av dem som kan". Det å få kompetanse handler ikke om å få ros, men om stoltheten over å vise hva man kan. Alle kan ikke klare alt, men alle skal oppleve den gode følelsen av å kunne dele gleden over å mestre noe med en annen!

7.4 Aktive og tydelige voksne - Artikkel henta fra

Utdanningsdirektoratet

Tilbake i barnehagen fortsetter dagen som normalt. På en av avdelingene er det supervennsamling, og det er Emilies tur til å høre noe fint fra alle de andre barna. De skal fortelle henne hvorfor de synes hun er en god venn. Anette skriver snill, flink til å tegne og god til å hjelpe andre på et hjerte som skal henges opp i vinduet. Senere skal hjertet limes inn i en bok jenta får med seg hjem.- Det styrker barnets selvfølelse, og det gjør noe med foreldre å høre så mye fint om barnet sitt, sier Anette Torp som leder samlingen.

Barnehagen skal være et sted der alle har en venn, og visjonen er at «Barna opplever mestring og glede, for plaging og mobbing er ikke til stede». Det står på plakaten innenfor døra. - Vi unngår ikke erting helt, men personalet vet hvordan de skal håndtere slike episoder slik at barna kan lære noe av dem, sier styreren.

De voksne må følge med

Barnehagen har jobbet etter Kari Lamers opplegg Du og jeg og vi to fra 1995. Det dreier seg om systematisk arbeid med å styrke barnas sosiale ferdigheter, kompetanse og mestring, og ikke minst handler det om å bevisstgjøre de voksne om holdninger og verdier. - Vi jobber egentlig mer med oss selv som voksne, enn med barna. Sosial kompetanse hos barn handler mest om å oppdra seg selv som voksen, understreker Aase Klevberg. En viktig jobb hun utfører, er derfor å veilede de ansatte. Det gjør hun en time hver fjortende dag.

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

- Noe som ofte går igjen, er at de voksne er opptatt seg imellom slik at de ikke har god nok oversikt over det som skjer mellom barna. Noen barn strever med å bli akseptert i leken, og det er viktig at de voksne vet hvordan de skal hjelpe dem inn i lek. Heldigvis skjer det sjelden ekskludering, for de voksne er aktive og tydelige, sier Aase og legger til: - En del barn mangler noen sosiale ferdigheter, spesielt for lek der de må kunne ta hensyn, lytte, samarbeide og bli enige om roller. Mye av veiledningen dreier seg derfor om hvordan en voksen kan hjelpe barnet. Den voksne må være modell og vise for eksempel hvordan han eller hun venter på tur eller deler. Når leken har kommet godt i gang igjen, kan den voksne trekke seg ut.

Flyttet ut i skogen

En av tingene personalet innførte etter å ha jobbet i et treårig prosjekt med forskeren Kari Lamer, var å dele barna inn i mindre lekegrupper med en voksen tilknytningsperson på hver gruppe. - Slik sikrer vi at barna blir sett og hørt hver eneste dag. Der hvor det er mer enn en voksen, er det fort gjort at de voksne blir mer opptatt av hverandre enn av barna, sier Aase.

I garderoben gjør assistenten Silje seg klar til å gå ut i skogen med en mindre gruppe. De store er vanligvis ute fra klokka ti til tre når det ikke er sang på hospitalet, de yngre noe kortere.

Personalet ble oppmerksomme på at det ofte oppstod flere konflikter enn nødvendig fordi barnehagen hadde for trange lokaler og for få rom til at de fikk delt barna i mange nok smågrupper. Slik ble det til at barnehagen trakk ut i skogen. - Det var enormt vellykket. Da vi flyttet ut, skjedde det gode endringer. Barna danner lettere vennerelasjoner, og alle blir inkludert mer naturlig. Det er ingen konkurranse om huska, og de voksne blir ikke forstyrret av andre ting. Det siste er veldig viktig! Utetiden gjør også noe med de voksne fordi de slipper uro og støy, sier Aase. Det forundrer henne at det ikke er mer oppmerksomhet om de store barnegruppene. - Med store barnegrupper får vi hierarkier. Vi kan heller ikke forvente at barn skal vente på tur i en gruppe på atten barn, men de kan klare det i grupper på tre, fire, sier Aase.

Konflikter er sunt

- Anette, Anette, det var en som sneik i dokøen, sier en av 5-åringene. - Hva sier du til ham da? - Du skal ikke sneike! sier gutten og løper tilbake til ham som sneik. - Konflikter er sunt. Barna skal få oppleve at de kan løse konflikter på flere måter, mener styreren. - Vi har en modell som vi følger, slik at barna selv skal få denne kompetansen. Den går blant annet ut på at de får anerkjennelse når de får det til: - Se, dere klarte det! Når et barn er veldig sint, får det bekreftelse på følelsene sine og om at det er lov å være sint. Men kanskje må han eller hun løpe en tur rundt huset for å roe seg ned. I alle fall skal barnet lære andre måter å takle sinne på enn å slå, sier Aase.

På foreldremøter minner hun ofte om at slitne barn oftere kommer i konflikt med andre barn enn når de er opplagte. - Vi oppfordrer foreldre til å ha minst mulig aktiviteter etter barnehagetid. Barn har jo ikke pauser slik vi voksne har, sier styreren. Hun setter seg ned på gulvet der Aron og William bygger tårn. Det blir så høyt så høyt, men så kommer en av de andre guttene borti det. Det er visst et uhell. - Åh, nå blir guttene lei seg, sier Aase. Aron gråter fordi det høye, fine tårnet har rast. - Så fint at dere forsto at det var et uhell, sier Aase. Det blir

Kragerøbarnehagens knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

stille. Guttene ser litt tafatte på klossene som ligger spredd på teppet. Men så sier William kjekt: - Aron, jeg fikser det for deg, jeg!

7.5 Mobbing i barnehagen?

- Artikkel av Ingrid Lund og Marianne Godtfredsen.

Begrepet mobbing brukes med den største selvfølgelighet i skolealder.

Hva er det som får samfunnet til å tro at skolestart fortsatt er markøren for en ny epoke i barns liv, også når det gjelder utvikling av god psykisk helse? Da er det fristende å spørre seg: Hva er forskjellen på et barn som avslutter i barnehagen i juni, og som starter på skolen etter to måneders sommerferie? Forskning viser at mobbing oppstår sjeldent helt plutselig, men utvikler seg over tid. Det er med undring vi registrerer, når det en sjelden gang rettes fokus mot mobbing i barnehagen, at det hovedsakelig ender opp i en debatt om hvorvidt man skal våge å definere en handling som mobbing blant barn på fire og fem år. Debatten blir ofte knyttet til om handlingen(mobbingen) blir utført med en bevisst hensikt. Dan Olweus anerkjente definisjon av mobbing er:

”Mobbing er gjentatt negativ eller ondsinnet atferd fra en eller flere, rettet mot en som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte, er også mobbing”.

Med bakgrunn i denne definisjonen, ser vi det ikke som avgjørende å diskutere om handlingene er bevisste eller ikke. Det vesentlige er om små barn i barnehagen opplever å ikke kunne forsvare seg mot atferd som oppleves krenkende fra andre barn eller voksne.

Barnehagens rammeplan understreker at barnehagen skal ”fremme positive handlinger som motvirker avvising, mobbing og vold.” I en undersøkelse om mobbing i barnehagen knyttet til prosjektet ”Den norske barnehagekvaliteten”, kom det frem at mellom 10 til 20 % av barna i barnehagen opplever mobbing daglig eller flere ganger i uken. På tross av dette, er mobbing i barnehagen nærmest fraværende som tema, både i politiske – og samfunnsmessige debatter. Manifest mot mobbing ble på nytt undertegnet av regjeringen Stoltenberg for perioden 2011- 2014. Dette omfatter et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende oppvekst og læringsmiljø, både i barnehage og skole. Først og fremst handler kampen mot mobbing om at ethvert menneske uavhengig av alder, har rett til å bli møtt med verdighet og respekt.

Samfunnet har for tiden et stort fokus på tidlig innsats. Å ta opp kampen mot mobbing allerede fra barnehagealder bør være et viktig ledd i denne satsingen. James Heckman, nobelprisvinner i økonomi, understreker viktigheten av tidlig innsats der tidlig læring fostrer mer læring, og forsterkes gjennom det han kaller ”multiplikatoreffekten”. Vi vet at små barns sosiale, emosjonelle og kognitive utvikling står i sammenheng med relasjonelle erfaringer. Gode erfaringer gjennom trygge relasjoner styrker selvbildet, øker trivsel og en positiv utvikling, mens negative erfaringer skaper utrygge barn som må finne sin måte å Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

mestre hverdagen på.

Dessverre er det mange ungdommer og voksne som kan berette om sine bitre erfaringer fra barnehage og skole, hvor mobbingen i ettertid har satt sine dype spor av ulik karakter, slik som sosial isolasjon, en opplevelse av manglende mestring, lav selvfølelse, drop-outs i skolen, en kriminell løpebane for å nevne noe. En uttalelse fra Kristian på 19 år, som har droppet ut av videregående opplæring, kan illustrere dette:

”Mobbingen startet lenge før jeg begynte på skolen. Den begynte i barnehagen. De voksne så liksom bare forbi det hele, og sa at jeg bare måtte ta igjen. Men jeg var så redd at jeg hadde ikke sjans til å gjøre noe som helst”

Det er ved at ”de voksne ser forbi det hele” det starter. Verken foreldre eller ansatte i barnehagen, kan overse det faktum at i relasjon til barn er det alltid den voksne som er ansvarlig. Det nytter ikke å skyldte på økonomi, travelhet eller ”umulige” barn. Tydelige voksne som ser og som handler, og tar barns atferd på alvor, er utgangspunktet for å skape trygge utviklingsarenaer for små barn.

Mobbing må tas alvorlig fra første stund, - det går ikke over av seg selv. Man kan ikke tillate å innta ”en vent å se holdning”. Det er utarbeidet flere forebyggende programmer for barn under skolealder, som har fokus på utvikling av gode sosiale ferdigheter. Erfaringer viser likevel at det ikke er nok med programmer og planer. Det er fint å jobbe aktivt på et forebyggende plan, man kanskje blir planer og programmer først og fremst effektive, når ansatte våger å sette ord på at mobbing faktisk finner sted i barnehagen. Da må blikket rettes mot den konkrete hverdagen i barnehagen, i leken ute og inne. På samspillet mellom voksne og barn, og på samspillet mellom barna. Refleksjon, observasjon og endringsvilje blir noen av nøkkelbegrepene inn i kampen mot mobbing i barnehagen. Ikke som en enkelt holdningskampanje, men som en kontinuerlig kritisk og åpen analyse av barnehagens indre liv. Det synes også å være behov for et høyere bevissthetsnivå og mer forskning rundt temaet mobbing i barnehagen.

De få forskingsrapportene som finnes på mobbing i barnehagen, konkluderer med at det er lite kunnskap om mobbing i barnehagen. Det understrekes videre at man trenger mer forskning innenfor dette feltet både når det gjelder omfang, hvilke rutiner barnehagene har for å fange opp mobbing og hvilke tiltak som virker bra. Barna selv, har også ifølge FN`s barnekonvensjon rett til medvirkning på eget liv. Det er derfor viktig at deres stemme blir tatt på alvor og blir gjenstand også for forskningen på dette området. Det er viktig å ha fokus både på mobbere og mobbeofre, når vi jobber med disse utfordringene. Begge parter trenger hjelp og veiledning av tydelige og trygge voksne, som bidrar til å utvikle gode relasjoner og samspillsmønstre som er fundamentet for utvikling av mestring, vennskap og empati. Vi må tørre å ta fatt i denne problematikken allerede i barnehagealder, investere penger til forskning og utvikling av tiltak

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.

sammen med barn, foreldre og barnehageansatte. Og sett fra et samfunnsperspektiv: Det blir god psykisk helse og bedre samfunnsøkonomi av å ikke se forbi små barn.

8. Litteraturliste

8.1 For de voksne

- Kari Lamer: Sosial Kompetanse. Teoribok, håndbok.
- Myrna B. Shure: JEEP (Jeg er en problemløser)
- Berit Bae: Det interessante i det alminnelige
- Reidar Pettersen: Mobbing i barnehagen
- Jesper Juul: Det kompetente barn
- Jesper Juul: Fra lydighet til ansvarlighet
- Jesper Juul: Diverse videoer
- Barne og fam.dept. 2002: Mobbing i barnehagen
- Kari Pape: Fra ord til handling – fra handling til ord

8.2 For barna:

- Tor Åge Bringsværd: Karsten liker å danse
- Tor Åge Bringsværd: Ruffen – sjøormen som ikke kunne svømme
- Tone Lie Bøttinger: Min storebror apen
- Paul Leer Salvesen: Fy Fabian
- Ann De Bode: Det er alltid meg de skal ta
- Lena Klefeldt: Otto og Joppa
- Mats Wånblad: Lilleving
- Ulf Nilsson: Den lille gutten og løven
- Per Christian Jersild: Hymir
- Kari Saanum: Herr Alkabars nese
- Gunn-Britt Sundstrøm: Gutten i supermandrakten
- Else Færden: Den stygge drageungen
- Birgitta Stenberg: Billy og sinte Lotta
- Birgitta Stenberg: Bjørn drar på landet
- Gunder Andersson: Martins sommer
- Trond Brønne: Petter og månen
- Eva Eriksson: Stures nya jacka
- Gunilla Bergstrøm: Albert og udyret
- Gunilla Bergstrøm: Hvem kan redde Albert Åberg?
- Ursula Kirchberg: Selim og Susanne
- Egon Mathiesen: Katten med de blå øynene
- Mette Cecilie Newth: Lille Skrekk

Kragerøbarnehagenes knutehefte for å oppdage og hindre mobbing.